بسم الله الرحمن الرحيم

އިސްލާމީ ކަންތައްތަކާ ބެހޭ ވުޒާރާ
މާލެ، ދިވެހިރާއްޖެ

٠٨ شَوَّال ١٤٤٧ (27 މާރިޗު 2026)ވާ ހުކުރު ދުވަހުގެ ޚުޠުބާ

[illegible]

إِنَّ الْحَمْدَ لِلَّهِ نَحْمَدُهُ وَنَسْتَعِيْنُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ، وَنُؤْمِنُ بِهِ وَنَتَوَكَّلُ عَلَيْهِ، وَنَعُوْذُ بِاللَّهِ مِنْ شُرُوْرِ أَنْفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا، مَنْ يَهْدِهِ اللَّهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِ، وَمَنْ يُضْلِلْهُ فَلَنْ تَجِدَ لَهُ وَلِيًّا مُرْشِدًا. وَأَشْهَدُ أَن لَّا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيْكَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُوْلُهُ، اَللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ وَبَارِكْ عَلَى نَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَأَصْحَابِهِ أَجْمَعِيْنَ، وَمَنْ تَبِعَهُمْ بِإِحْسَانٍ إِلَى يَوْمِ الدِّيْنِ.

أَمَّا بَعْدُ: فَأُوْصِيْكُمْ وَنَفْسِيَ بِتَقْوَى اللهِ عَزَّ وَجَلَّ! فَقَدْ قَالَ اللهُ تَعَالَى: ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِۦ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُم مُّسْلِمُونَ ﴾[1]

އެންމެހައި ޙަމްދު ސަނާއި، ތަޢުރީފު ޙައްޤުވެގެންވަނީ ޚާއްޞަކޮށް މާތް الله އަށެވެ. މާތް الله މެނުވީ ޙައްޤުވެގެން އަޅުކަން ވެވޭ އެހެން އިލާހަކު ނުވާކަމަށާއި، އެކަލާނގެ އެއްކައުވަންތަކަމަށް އަޅު ހެކިވަމެވެ. އެކަލާނގެއަށް އެއްވެސް ޝަރީކަކު ނުވެއެވެ. އަދި މުޙައްމަދުގެފާނަކީ އެކަލާނގެ އަޅާކަމުގައި ރަސޫލާކަމަށް އަޅު ހެކިވަމެވެ. މާތް الله،

---

[1] سورة آل عمران: ١٠٢

ދިރިއުޅުމުގެ ފާނޫސާއި، އެކަމަށް ފާނޫސްގެ އަދުވަށް ބާރުދޭނާއި ހުރި ގޮތުގައި އެބޭކަލުންނަށް ތަބާވުމާއި ބަރަކަތް ސަލާމަތާއި، ސަލާމަތާއި ބަރަކާތްލައްވާށިއެވެ! آمين!

އެހެން ފަހު ދަންނާށެވެ! ތިމާ اللهގެ އަޅުތަކުންނޭވެ! އަޅުގަނޑުގެ އަދިވެސް ނަސޭހަތަކީ ތިޔަ އަޅުގަނޑުމެންނާ ތިމާ اللهއަށް ބިރުވެތިވުމާއި ތަޤުވާވެރިވުމަށް ނަސޭހަތްތެރިވުމެވެ. ތިމާ الله ވަޙީކުރައްވައިފައިވާ ކީރިތިޤުރުއާނުގެ މާނައިގައި ވޭތޯ. "އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! އެކަލާނގެއަށް ބިރުވެތިވުން ހައްޤުވާގޮތަށް ގޮތުގައި ތިޔަބައިމީހުން اللهއަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! އަދި މުސްލިމުން ކަމުގައިވާ حالގައި މެނުވީ، ތިޔަބައިމީހުން މަރުނުވާހުށިކަމެވެ!"[2]

މުސްލިމް އަޚުންނޭވެ! الله تعالى ވަނީ ބާއްޖަވެރިކަމުގެ އަސާސެއްކަމުގައި މައިންބަފައިން ލައްވައިފައެވެ. އެ ދެ މީހުންގެ ޙައްޤު ނުހަނު މަތިވެރިއެވެ. ދަރިންގެ ބާއްޖަވެރިކަމަށް ޖަނަތި، އެ ދެ މީހުންނާ ފުރުޞަތުގެ އަދު ވަރަށް ބޮޑެވެ. އެއީ އިންސާނާ ދުނިޔެއަށް އައުމުގެ ސަބަބެއްކަމުގައި މުދުވެރިވެ ވެރިޔާވެ. އިބުނުސާނާތެރިކަމާއި މޮޅުކަމުގައި މައިންބަފައިންނާ އަޚިއްޔާރު ވަރުގެ ބަދަލު ނުވެއެވެ. އެ ދެ މީހުންގެ ހަނދާނުން ބަދަލެއް ނުވެއެވެ. މައިންބަފައިން ދަރިންނަށް ހުރި އަދަބެއް ބޮޑުކަމުން، އެބައިމީހުންނަށް ނަބިއްޔު ނިޢުމަތުން ވެސް ދަރިންނަށް ލިބުމަކީ އަދުގެ. ދަރިން ހުރި ގޮތަކީ ބޮޑުކަމުން ޖަނަތް މާތްކަން ފުރިހަމަވުމެވެ. މި ތަފާ ބޮޑު ފުރިހަމަކަމާ ބަދަލަށް ހުޅުވުނު، ދުނިޔޭގެ ނަޞީޙަތެއް ވިސްނައިލަމުގައި ވިސާ ކަންތައް ތަޤުދީރުކުރުމަކީ އިންސާނީ ބައްދަލު ފުރިހަމަވުމެވެ.

މުސްލިމް އަޚުންނޭވެ! އިސްލާމްދީނުގައި ވަނީ މައިންބަފައިންނަށް އިޙްސާނުވެރިވުމާއި، ކިޔަމަންތެރިކަން އަދާކުރުމަށް އަމުރުކުރައްވައިފައެވެ. ކީރިތި ޤުރުއާނުގެ ގިނަ

---

2 سورة آل عمران: ١٠٢

ތަނެއްގައި الله تَعَالَى މައިންބަފައިންގެ ވާހަކަ ބަޔާންކުރައްވައިފައިވެއެވެ. އޭގެ ތެރެއިން ހަތަރު ތަނެއްގައި ހަމައެކަނި އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަން ކުރުމާއި، އެކަލާނގެއަށް ޝަރީކުނުކުރުން އެންގެވުމާ ވިދިގެން މައިންބަފައިންނަށް ކިޔަމަންތެރިކަން އަދާކުރުމުގެ ވާހަކަ ބަޔާންވެގެންވެއެވެ. މައިންބަފައިންނަށް ކަދަރުކުރުމީ ނަބީބޭކަލުންނާއި ޞާލިޙުންގެ ޚުލުޤުތަކެވެ. އެއީ ދީނީ ބޮޑު ސިފަތަކެއް، ބާރުވެރި ސިފައެއް، ބަރަކާތްތެރި ސިފައެއް އަދި ދިރިއުޅުން ބަރަކަތްތެރިވެއެވެ. އެ ކަމުގެ ސަބަބުން ހިތްހަމަޖެހުން ލިބިގެންދެއެވެ. يَحْيَى عَلَيْهِ السَّلَام ސިފަކުރައްވައި މާތް الله ވަޙީކުރައްވައިފައި ވެއެވެ. ﴿وَبَرًّا بِوَالِدَيْهِ وَلَمْ يَكُن جَبَّارًا عَصِيًّا﴾[3] މާނައީ: "އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ މައިންބަފައިންނަށް ހެޔޮލަފާ ބޭފުޅަކުކަމުގައިވިއެވެ. އަދި ނުކިޔަމަންތެރި، ޖައްބާރު ބޭފުޅަކުކަމުގައި އެކަލޭގެފާނު ނުވެއެވެ." عِيسَى عَلَيْهِ السَّلَامُގެ ބަސް ދީފައިވާ މާތް الله ވަޙީކުރައްވައިފައި ވެއެވެ. ﴿وَبَرًّا بِوَالِدَتِي وَلَمْ يَجْعَلْنِي جَبَّارًا شَقِيًّا﴾[4] މާނައީ: "އަދި މިއަޅުގަނޑު މަންމައަށް ހެޔޮލަފާ ބޭފުޅަކު ކަމުގައި ލައްވައިފިއެވެ. އަދި މިއަޅުގަނޑަކީ ތަކަބުރުވެރި، ޖައްބާރު ކަމުގައި ނުލައްވައެވެ." މައިންބަފައިންނަށް ހެޔޮލަފާވުމީ ވަރަށް ބާއްޖަވެރި ކަމެއް ކަމުގައި ވާންވާނެއެވެ. މައިންބަފައިންނަށް ކުރާ ޙައްޤުތައް ދަރިފުޅު ދޫކޮށްނުލާ ވާޖިބުތައް ފުރިހަމަކޮށް ދޭން ޖެހެއެވެ. ދަރިއަކަށް މައިންބަފައިންގެ ދުޢާ ލިބޭނެ ސަބަބުތައް ހޯދައިދޭން ޖެހެއެވެ. އަދި ސުވަރުގެއަށް ވަދެވޭނެ ކަންކަމުގެ ތެރެއިން މިއީ ވަރަށް މުހިއްމު ކަމެކެވެ. ނަބިއްޔާ ﷺ ޙަދީޘްކުރައްވައިފައިވެއެވެ. (الْوَالِدُ أَوْسَطُ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ، فَإِنْ شِئْتَ فَأَضِعْ ذَلِكَ الْبَابَ أَوِ احْفَظْهُ)[5] މާނައީ: "މަންމައާއި ބައްޕައަކީ ސުވަރުގޭގެ އެންމެ މެދު ދޮރުތަކެވެ. (އެބަހީ: ބައްޕައަކީ ކިޔަމަންތެރިވުމުގެ ސުވަރުގޭގެ އެންމެ މެދު ދޮރުތަކުގެ ވަސީލަތް

---

[3] سورة مريم : ١٤

[4] سورة مريم : ٣٢

[5] أخرجه أحمد (٢١٧١٧)، والترمذي (١٩٠٠) واللفظ له، وابن ماجه (٣٦٦٣)، وقال الترمذي: "هذا حديث صحيح".

މަގެވެ.) ފަހެ އެ ދޮރުކޮޅު ނަގައިލުން ނުވަތަ އެއަށް ރައްކާތެރިކުރުން ވެސް ވަނީ ތިބާގެ އިޚްތިޔާރުގައެވެ."

މުސްލިމް އަޚުންނޭވެ! الله تَعَالَى ގެ ހައްޤު އަދާކުރުމަށް އަމުރުކުރެއްވުމާ ވިދިގެން ދެން އަމުރު ކުރެއްވީ މައިންބަފައިންގެ ހައްޤުތައް އަދާކުރުމަށެވެ. މާތް الله ވަޙީކުރައްވައިފައި ވެއެވެ. ﴿وَٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا۟ بِهِۦ شَيْـًٔا ۖ وَبِٱلْوَٰلِدَيْنِ إِحْسَٰنًا﴾[6] މާނައީ: "އަދި ތިޔަބޭފުޅުން، ހަމައެކަނި الله އަށް އަޅުކަންކުރައްވާށެވެ! އަދި، އެކަލާނގެއާ އެއްވެސް އެއްޗެއް ޝަރީކުނުކުރައްވާށެވެ! އަދި، މައިންބަފައިންނަށް ހެޔޮކޮށް ހިތާށެވެ!" އަދި ވެސް އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވައިފައި ވެއެވެ. ﴿وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوٓا۟ إِلَّآ إِيَّاهُ وَبِٱلْوَٰلِدَيْنِ إِحْسَٰنًا ۚ إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِندَكَ ٱلْكِبَرَ أَحَدُهُمَآ أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُل لَّهُمَآ أُفٍّ وَلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُل لَّهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا * وَٱخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ ٱلذُّلِّ مِنَ ٱلرَّحْمَةِ وَقُل رَّبِّ ٱرْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِى صَغِيرًا﴾[7] މާނައީ: "އެކަލާނގެއަށް މެނުވީ، ތިޔަބޭފުޅުން އަޅުކަން ނުކުރައްވައި، މައިންބަފައިންނަށް ހެޔޮކޮށް ހިތުމަށް، ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ކަނޑައަޅުއްވައި އަންގަވައިފިއެވެ. އެ ދެ މީހުން ކުރެ އެކަކު، ނުވަތަ އެ ދެމީހުން ތިބާގެގާތުގައި ތިބެ، މުސްކުޅިކަމާ ހަމައަށް ފޯރައްޖެނަމަ، އެދެމީހުންނަށް أف ވެސް ނުބުނާށެވެ! (އެބަހީ: ނުރުހުމުގެ ހިމެނޭ ކުޑަ ބަހެއްވިޔަސް ނުބުނާށެވެ!) އަދި އެ ދެމީހުންނަށް، އަޑުޖަހައި ނުހަދާށެވެ! އަދި މާތް ބަހަކުން އެ ދެމީހުންނަށް ބަސްބުނާށެވެ! އަދި އޯގާތެރިވުމުގެ ގޮތުން، ނިކަމެތިކަމުގެ ފިޔަ، ތިބާ އެ ދެ މީހުންނަށް ބަލައި ތިރިކޮށްލާށެވެ! އަދި ބުނާށެވެ! އަޅުގެ

---

[6] سورة النساء : ٣٦

[7] سورة الإسراء : ٢٣ - ٢٤

ވެރިރަސްކަލާނގެއެވެ! ކުޑަކުއްޖަކު ކަމުގައި މިއަޅާވީ ދުވަހު، އެ ދެ މީހުން މި އަޅާ ބަލަހައި ބޮޑުކުރި ފަދައިން، އެ ދެ މީހުންނަށް رحمةލައްވައި ދެއްވާނދޭވެ!"

މުސްލިމް އަޚުންނޭވެ! މައިންބަފައިންނަށް ކިޔަމަންތެރިވުމާއި އިޙްސާންތެރިވުމަކީ ސުވަރުގެ ވަދެވުމުގެ ސަބަބުތަކުގެ ތެރެއިން ސަބަބެކެވެ. ނަބިއްޔާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވުމުގައިވެއެވެ. (رَغِمَ أَنْفُ، ثُمَّ رَغِمَ أَنْفُ، ثُمَّ رَغِمَ أَنْفُ) قِيْلَ: مَنْ يَا رَسُوْلَ اللهِ؟ قَالَ: (مَنْ أَدْرَكَ أَبَوَيْهِ عِنْدَ الْكِبَرِ أَحَدَهُمَا أَوْ كِلَيْهِمَا فَلَمْ يَدْخُلِ الْجَنَّةَ)[8] މާނައީ: "ގެއްލި ހަލާކުވެއްޖެއެވެ! ގެއްލި ހަލާކުވެއްޖެއެވެ! ގެއްލި ހަލާކުވެއްޖެއެވެ!" އެކަލޭގެފާނަށް ދެންނެވުނެވެ. އޭ ﷲ ގެ ރަސޫލާއެވެ! ކާކުހެއްޔެވެ؟ އެކަލޭގެފާނު ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. "މައިންބަފައިން ކުރެ އެކަކު ނުވަތަ ދެ މީހުން، މުސްކުޅި އުމުރުގައި އެ މީހަކާ ބައްދަލުވެ، (އެ ދެ މީހުންނަށް ހިދުމަތްކޮށްގެން އަދައިގައި އަދަބުވެރިނުވުމުގެ ސަބަބުން) ސުވަރުގެ ނުވަދެވުނު މީހާއެވެ." އެ ދެ މީހުންނަށް ހެޔޮކޮށް ހިތުމަކީ ﷲ تَعَالَى ގެ ހަޟްރަތުގައި ލޯބިވެވޭ ބޮޑުވެގެންވާ އަމަލެކެވެ. އަދި ﷲ ގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރުމަށް ވުރެ ވެސް މަތިވެރިވެގެންވާ ކަމެކެވެ. ابْنُ مَسْعُوْد رَضِيَ اللهُ عَنْه ވިދާޅުވިއެވެ. މާތް ﷲ ގެ ހަޟްރަތުގައި އެންމެ ލޯބިވެވޭ ބޮޑުވެގެންވާ އަމަލަކީ ކޮބާ ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް ސުވާލުދެންނެވީމެވެ. އެކަލޭގެފާނު ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. (اَلصَّلَاةُ عَلَى وَقْتِهَا) މާނައީ: "ނަމާދު އޭގެ ވަގުތުގައި އަދާކުރުމެވެ." މިހެން ދެންނެވީމެވެ. ދެން ކޮންކަމެއްހެއްޔެވެ؟ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. (ثُمَّ بِرُّ الْوَالِدَيْنِ) "އެއަށް ފަހު މައިންބަފައިންނަށް ހެޔޮކޮށްހިތުމެވެ." މިހެން ދެންނެވީމެވެ. ދެން ކޮންކަމެއްހެއްޔެވެ؟ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. (اَلْجِهَادُ فِيْ سَبِيْلِ اللَّهِ) "ﷲ ގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރުމެވެ."[9] މިބަސް މައިންބަފައިން އެދުނީ މިބާއަކީ މާތް އަޅުގަނޑުގެ ވެރިއަކަށް،

---

8 أخرجه مسلم (٢٥٥١)

9 أخرجه البخاري (٥٩٧٠)، ومسلم (٨٥)، واللفظ للبخاري.

ހެޔޮ ކަމުގެ މަގުގައި ރިވެތި އަޚްލާޤާ އެކު ކުރިއަށްދިޔުމަށެވެ. ނުބައި ޢަމަލުތަކުންނާއި ނިކަމެތިވާ ފަދަ އެންމެހައި ކަމަކުން ދުރުހެލިވުމަށެވެ. މަގުފުރެދި ޖާހިލުކަމާއި ހަވާނަފުސަށް ހެއްލިނުދިއުމަށެވެ.

މުސްލިމު އަޚުންނޭވެ! އަޅުގަނޑުމެންގެ މައިންބަފައިން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ޓަކައި ޤުރުބާންކުރަނީ އެ މީހުންގެ އަމިއްލަ އުފާތަކެވެ. އެ ދެ މީހުންގެ އުފާތައް ޤުރުބާންކޮށްގެން ވެސް ދަރިން އުފުލުމުގައި ބޯއްބުމަށް ގަދައަޅައި މަސައްކަތްކުރައްވައެވެ. ދަރިންނަށް ޓަކައި އެ ދެ މީހުންގެ ޙަޔާތް ޤުރުބާންކުރެއެވެ. ދާތް الله ވަޙީކުރައްވައިފައި ވެއެވެ. ﴿ وَوَصَّيْنَا ٱلْإِنسَٰنَ بِوَٰلِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُۥ وَهْنًا عَلَىٰ وَهْنٍ وَفِصَٰلُهُۥ فِى عَامَيْنِ أَنِ ٱشْكُرْ لِى وَلِوَٰلِدَيْكَ إِلَىَّ ٱلْمَصِيرُ ﴾[10] މާނައީ: "އަދި އިންސާނާއަށް، އޭނާގެ މައިންބަފައިންނަށް (ހެޔޮކޮށް ހިތުމަށް) ތިމަންރަސްކަލާނގެ وصيةކުރެއްވީމެވެ. އޭނާގެ މަންމަ ބަލި ނިކަމެތިކަމުގެ މައްޗަށް، ބަލި ނިކަމެތިކަމާ އެކު މާބަނޑުގައި އޭނާ އުފުލިއެވެ. އަދި އޭނާ ކިރުދިނުމުން ފިއްލުން ވެސް، ދެ އަހަރުގައެވެ. (ތިމަންރަސްކަލާނގެ أمرކުރެއްވީމެވެ.) ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށާއި، ތިބާގެ މައިންބަފައިންނަށް شكرކުރާށެވެ! އެނބުރި رجوعވާން ވާނީ، ހަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرةއަށެވެ." ޢަބްދުالله ބުން ޢަމްރު ބުނުލްޢާޞް (رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا) ރިވާކުރެވިއެވެ. (أَقْبَلَ رَجُلٌ إِلَى نَبِيِّ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: أُبَايِعُكَ عَلَى الْهِجْرَةِ وَالْجِهَادِ، أَبْتَغِي الْأَجْرَ مِنَ اللهِ) މާނައީ: "މީހަކު اللهގެ ނަބިއްޔާ ﷺގެ އަރިހަށް އައިސް ދެންނެވިއެވެ. اللهގެ ޙަޟްރަތުން ދަރުމައަށް އެދި، އެކަލާނގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރުމަށާއި ހިޖުރަކުރުމަށް އަޅުގަނޑު ކަލޭގެފާނަށް ބައިޢަތުވަމެވެ." އެހިނދު ރަސޫލާ ﷺ ސުވާލުކުރެއްވިއެވެ. (فَهَلْ

---

[10] سورة لقمان: ١٤

مِنْ وَالِدَيْكَ أَحَدٌ حَيٌّ؟) "ތިބާގެ މައިންބަފައިން ކުރެ އެކަކު ވެސް ދުނިޔޭގައި އުޅެނީހެއްޔެވެ؟" އޭނާ ދެންނެވިއެވެ. (نَعَمْ، بَلْ كِلَاهُمَا) "އާދޭހެވެ! އެ ދެ މީހުން ވެސް ދުނިޔޭގައި އުޅެތިއްބެވެ." ރަސޫލާ ﷺ ސުވާލުކުރެއްވިއެވެ. (فَتَبْتَغِي الْأَجْرَ مِنَ اللهِ؟) "ތިބާ اللهގެ ހަޟްރަތުން ދަރުމަ އެދެނީހެއްޔެވެ؟" އޭނާ "އާދޭހެވެ." ދެންނެވުމުން ރަސޫލާ ﷺ ނަސޭހަތްކުރެއްވިއެވެ. (فَارْجِعْ إِلَى وَالِدَيْكَ فَأَحْسِنْ صُحْبَتَهُمَا) "ފަހެ ތިބާގެ މައިންބަފައިންގެ ގާތަށް ގޮސް އެ ދެ މީހުންނަށް ހިދުމަތްތެރިވާށެވެ." އަނެއް ރިވާޔަތެއްގައި އައިސްފައިވެއެވެ. (فَفِيْهِمَا فَجَاهِدْ)[11] "އެ ދެ މީހުންނަށް ހިދުމަތްތެރިވުމުގައި ގަދައަޅައި މަސައްކަތްކުރާށެވެ!" ހައްދަވައި ބޮޑުކުރެއްވި ރަސްކަލާނގޭ! މައިންބަފައިންނަށް ހިދުމަތްތެރިވާ އެބައިމީހުންނަށް އާގޮތިވެ، އެބައިމީހުންގެ ހައްޤުތައް އަދާކުރުމުގެ ސަބަބުން ސުވަރުގެ މީވާ ބަގީޗާތަކުގައި އަހަރެމެން ވައްދަވާނދޭވެ!

أَقُوْلُ قَوْلِيْ هَٰذَا وَأَسْتَغْفِرُ اللهَ الْعَظِيْمَ لِيْ وَلَكُمْ وَلِسَائِرِ الْمُسْلِمِيْنَ مِنْ كُلِّ ذَنْبٍ فَاسْتَغْفِرُوْهُ إِنَّهُ هُوَ الْغَفُوْرُ الرَّحِيْمُ. وَادْعُوْهُ يَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّهُ هُوَ الْبَرُّ الْكَرِيْمُ.

****

---

[11] أخرجه البخاري (٣٠٠٤)، ومسلم (٢٥٤٩)، واللفظ لمسلم.

ފުރަތަމަ خُطْبَة

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلَى إِحْسَانِهِ وَالشُّكْرُ لَهُ عَلَى تَوْفِيْقِهِ وَامْتِنَانِهِ، وَأَشْهَدُ أَن لَّا إِلَٰهَ إِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيْكَ لَهُ تَعْظِيْمًا لِشَأْنِهِ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُوْلُهُ الدَّاعِيْ إِلَى رِضْوَانِهِ، صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ وَأَصْحَابِهِ، وَالتَّابِعِيْنَ وَمَنْ تَبِعَهُمْ بِإِحْسَانٍ إِلَى يَوْمِ الدِّيْنِ.

أَمَّا بَعْدُ: فَيَا أَيُّهَا الْمُسْلِمُوْنَ! فَقَدْ قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى: ﴿وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ ٱلَّذِيٓ أَنتُم بِهِۦ مُؤۡمِنُونَ﴾[12]

އެންމެހައި ޙަމްދު ސަނާއާއި ތަޢުރީފު ޙައްޤުވެގެން ވަނީ ކުލަދުންވަންތަ މާތް ﷲ އަށެވެ. އެކަލާނގެ އެއްކައުވަންތަކަމަށް އަޅު ހެކިދެމެވެ. އެކަލާނގެއަށް އެއްވެސް ޝަރީކަކު ނުވެއެވެ. އަދި މުޙައްމަދުގެފާނީ މާތް ﷲ ގެ އަޅާ އަދި ރަސޫލާކަމަށް އަޅު ހެކިދެމެވެ. މާތް ﷲ އެކަލޭގެފާނަށާއި، އެކަލޭގެފާނުގެ އާލުންނާއި، އަޞްޙާބުންނާއި، ޤިޔާމަތަށް ދާންދެން ހެޔޮ ގޮތުގައި އެ ބޭކަލުންނަށް ތަބަޢަވީހައި ބަޔަކަށް ސަލަވާތާއި، ސަލާމާއި، ބަރަކާތްލައްވާށިއެވެ! އާމީން!

މުސްލިމުން އަޚުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުން މާތް ﷲ އަށް ބިރުވެތިވެ ތަޤުވާވެރިވާށެވެ! ސިއްރާއި ފާޅުގައި އެކަލާނގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް ކިޔަމަންވެ ބޯލަނބާށެވެ! އަދި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ އެންމެހައި އަމުރުފުޅުތަކަށް ކިޔަމަންވާށެވެ! އެކަލޭގެފާނު ގެންނެވި ތެދުމަގުގައި ވަރުގަދައަށް ހިފާށެވެ!

މުސްލިމުން އަޚުންނޭވެ! އަހަރެމެންގެ ސަލަފުންވަނީ މައިންބަފައިންނަށް ހެޔޮކޮށްހިތުމުގައި ރަނގަޅު ނަމޫނާއެއް ދައްކަވައިފައެވެ. އެއް ފަހަރަކު ދަރުންގެ

---

[12] سورة المائدة: ٨٨

އަހުލުވެރިޔަކު، އޭނާގެ މަންމަ ބުރަކަށިމަތީ އުފުލައިގެން ޠަވާފުކުރަނިކޮށް، عَبْدُ الله بْنُ عُمَر رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَاއަށް ފެނިވަޑައިގަތެވެ. އެ މީހާ އެކަލޭގެފާނަށް ދެންނެވިއެވެ. "އޭ اِبْنُ عُمَرއެވެ! އަޅުގަނޑެން، އަޅުގަނޑުގެ މަންމަގެ ޙައްޤު އަދާކުރެވިއްޖެހޭތޯ؟" ޖަވާބުގައި عَبْدُ الله بْنُ عُمَر رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا ވިދާޅުވިއެވެ. "ނޫނެކެވެ. އަދި ކީއްހެއްތެވެ! ތިބާގެ މަންމަ ތިބާ ވިހެއުމަށް ޓަކައި އުފުލި ވޭންތަކުގެތެރެއިން އެންމެ ވޭނެއްގެ ޙައްޤު ވެސް އަދާއެއްނުކުރެވެއެވެ."[13] މިއަދު އަހަރުމެންގެ ހާލަތީ ކޮބައިހެއްޔެވެ؟ މައިންބަފައިންނަށް ފައިސާފޮއްޗެއް ދޫކޮށްލީމާ، އެ ދެ މީހުންގެ ޙައްޤު އަދާކުރެވިއްޖެކަމަށް، ބައެއް މީހުންނަށް ހީވާ ކަހަލައެވެ. އަދިވެސް އަޑުއަހާށެވެ! أُوَيْسُ الْقَرْنِي رَحِمَهُ اللهُއަށް މުސްލިމުންގެ ތެރޭގައި މަތިވެރި ދަރަޖައާއި ޝަރަފު ލިބިވަޑައިގަތީ ވެސް މަންމައަށް ޚިދުމަތްތެރިވުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އެކަލޭގެ ފާނަކީ ރަސޫލާ ﷺ ގެ ދުވަސްވަރު އުޅުއްވި ބޭކަލެކެވެ. ނަމަވެސް އެކަލޭގެ ފާނުގެ މަންމައަށް ޚިދުމަތްކުރުމުގައި އުޅުއްވުމުގެ ސަބަބުން [illegible] ރަސޫލާ ﷺ އާ ބައްދަލުވުން، ސަޙާބީއަކަށްވުމުގެ މާތް ޝަރަފު ހާޞިލުނުކުރެވުނެވެ. އެ ޤުރުބާނީގެ ސަބަބުން الله تَعَالَى އެކަލޭގެ ފާނަށް ދުޢާ އިޖާބަކުރައްވާ ބޭކަލެއްކަމުގައި ލެއްވިއެވެ."[14] މި ދެ ޤިއްޞާތަކުން [illegible]، މައިންބަފައިންނަށް ކިޔަމަންތެރި ދަރިކަލުންގެ އަހަރެމެން ލައްވާނދޭވެ! އާމީން!

މުސްލިމް އަޚުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހުކުރުގެ [illegible] الله [illegible] މާތް ނަބިއްޔާއަށް ސަލަވާތާއި ސަލާމް ފޮނުއްވުން އަދި ދުޢާކުރާށެވެ! މިއީ، މުއުމިނުންނަށް މާތް الله އަމުރުކުރައްވާފައިވާ ކަމެކެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވައިފައި ވެއެވެ. ﴿ إِنَّ ٱللَّهَ وَمَلَٰٓئِكَتَهُۥ يُصَلُّونَ عَلَى ٱلنَّبِيِّۚ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ صَلُّواْ عَلَيۡهِ وَسَلِّمُواْ

---

[13] أخرجه البخاري في الأدب المفرد (١١)، صححه الألباني في صحيح الأدب المفرد، (مكتبة الدليل - المملكة العربية السعودية، ١٤١٨هـ)، ص ٣٦.

[14] أخرجه مسلم (٢٥٤٢)

تَسْلِيمًا ﴾[15] މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން اللهއާއި އެކަލާނގެ މަލާއިކަތުން، ނަބިއްޔާގެ މައްޗަށް ސަލަވާތްލައްވަތެވެ. އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުން އެކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ސަލަވާތްލެއްވުން އެދި ދުޢާކުރާށެވެ! އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ސަލާމްލެއްވުން އެދި ތިޔަ ބައިމީހުން ގިނަގިނައިން ދުޢާކުރާށެވެ."

اَللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيْمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيْمَ، إِنَّكَ حَمِيْدٌ مَجِيْدٌ. اَللَّهُمَّ بَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيْمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيْمَ، إِنَّكَ حَمِيْدٌ مَجِيْدٌ. وَارْضَ اللَّهُمَّ عَنِ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِيْنَ الْمَهْدِيِّيْنَ، أَبِيْ بَكْرٍ، وَعُمَرَ، وَعُثْمَانَ، وَعَلِيٍّ، وَعَنْ سَائِرِ الصَّحَابَةِ وَالتَّابِعِيْنَ. وَعَنَّا مَعَهُمْ بِكَرَمِكَ وَجُوْدِكَ وَإِحْسَانِكَ يَا رَبَّ الْعَالَمِيْنَ.

ހައްދަވައި ބޮޑުކުރެއްވި ރަސްކަލާކޯ! އަޅަމެންނަށް ތެދުމަގު ދެއްކެވުމަން އިބަރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވި [illegible]، އެ ނަބިއްޔާގެ އަޞްޙާބުންނާއި، ހެޔޮ ގޮތުގައި އެ ބޭކަލުންނަށް [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible]، ބަރަކާތްލައްވާނދޭވެ! އާމީން!

ހައްދަވައި ބޮޑުކުރެއްވި ރަސްކަލާކޯ! އަޅަމެންގެ ހިތްތައް އެކުވެރިކުރައްވައި، [illegible] ޢަދާވާތްތެރިކަން އަޅަމެންގެ ތެރެއިން ނެތިކުރައްވާނދޭވެ! [illegible] އިސްލާމްދީނަށް [illegible] [illegible] [illegible]! އަޅަމެންގެ ތެރެއިން އެންމެހައި [illegible] [illegible] [illegible]! [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އަޅަމެންނަން މިންވަރުކުރައްވާނދޭވެ!

ހައްދަވައި ބޮޑުކުރެއްވި ރަސްކަލާކޯ! އަޅަމެންގެ ރާއްޖެ ހިމާޔަތްކުރައްވައި، [illegible]، [illegible]، [illegible] ބަރަކާތްތެރިކަމާއި، [illegible]

---

[15] سورة الأحزاب: ٥٦

އިތުރުކުރައްވާނދޭވެ! ރާއްޖޭގެ އިޤްތިޞާދީ ސިޔާސަތްތައް ވަރުގަދަކުރައްވައި، [illegible] ފާގަތިކަން މިންވަރުކުރައްވާނދޭވެ!

ހައްދަވައި ބޮޑުކުރެއްވި [illegible]! އިސްލާމްދީނާއި ދުނިޔޭގެ ކަންތައްތައް [illegible] މަގުން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ވެރިންނަށް ހިދާޔަތާއި ނަޞްރާއި ތައުފީޤުދެއްވާނދޭވެ! އަހަރެމެންގެ ތެރެއިން މަރުވެ ގޮސްފައިވާ މީހުންނާއި ދިރިތިބީންގެ ފާފަފުއްސަވައި ރަޙުމަތްލައްވާނދޭވެ! ދުނިޔޭގައި ވެސް ހެޔޮކަން، އާޚިރަތުގައި ވެސް ހެޔޮކަން ދެއްވައި، ނަރަކައިގެ އަޒާބުން އަހަރެމެން [illegible]ކުރައްވާނދޭވެ!

اَللَّهُمَّ أَعِزَّ الْإِسْلَامَ وَالْمُسْلِمِيْنَ، وَأَذِلَّ الشِّرْكَ وَالْمُشْرِكِيْنَ، وَدَمِّرْ أَعْدَاءَكَ أَعْدَاءَ الدِّيْنِ. وَانْصُرْ عِبَادَكَ الْمُوَحِّدِيْنَ. اَللَّهُمَّ انْصُرْ إِخْوَانَنَا الْمُسْلِمِيْنَ الْمُسْتَضْعَفِيْنَ فِيْ فِلَسْطِيْنَ وَفِيْ كُلِّ مَكَانٍ. اَللَّهُمَّ كُنْ لَهُمْ عَوْنًا وَنَصِيْرًا. اَللَّهُمَّ عَلَيْكَ بِالْيَهُوْدِ الْغَاصِبِيْنَ. اَللَّهُمَّ اجْعَلْ كَيْدَهُمْ فِيْ سِفَالٍ، وَأَمْرَهُمْ فِيْ وَبَالٍ. اَللَّهُمَّ مَنْ أَرَادَنَا وَبِالْإِسْلَامِ سُوْءًا فَأَشْغِلْهُ فِيْ نَفْسِهِ، وَاجْعَلْ تَدْبِيْرَهُ تَدْمِيْرًا لَهُ يَارَبَّ الْعَالَمِيْنَ!

اَللَّهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُؤْمِنِيْنَ وَالْمُؤْمِنَاتِ، وَالْمُسْلِمِيْنَ وَالْمُسْلِمَاتِ، اَلْأَحْيَاءِ مِنْهُمْ وَالْأَمْوَاتِ، إِنَّكَ سَمِيْعٌ قَرِيْبٌ مُجِيْبُ الدَّعَوَاتِ يَا رَبَّ الْعَالَمِيْنَ! ﴿رَبَّنَآ ءَاتِنَا فِى ٱلدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِى ٱلْأَخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ ٱلنَّارِ﴾[16] ﴿وَأَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ ۖ إِنَّ ٱلصَّلَوٰةَ تَنْهَىٰ عَنِ ٱلْفَحْشَآءِ وَٱلْمُنكَرِ ۗ وَلَذِكْرُ ٱللَّهِ أَكْبَرُ ۗ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُونَ﴾[17]

الشيخ علي شهيد

އިސްލާމީ ކަންތައްތަކާ ބެހޭ ވުޒާރާ

---

[16] سورة البقرة: ٢٠١

[17] سورة العنكبوت: ٤٥